

Narvale ja Narvast[👑]

Katri Raik

Narvale ja Narvast

Katri Raik

Hea lugeja!

See väike vihik koondab endas mõned lood minu peagi ilmuvast uuest Narva raamatust, siintoodu on nii-öelda proovinumber. Viis lugu jutustavad Narva inimestele linna ajaloo ja traditsioonidest ning soovivad olla linna külalistele omamoodi sissejuhatuseks Narvasse. Kahjuks ei ole olemas kaasaegset Narva ajaloo ülevaadet, seetõttu tuleb see tükk tüki haaval kirjutada.

Need lood on kirjutatud armastusega Narva ja Narva inimeste vastu. Soovin head lugemist ja peatse raamatuni!

Katri Raik

SISU

- 6 Narva on kõige-kõige
- 7 Hermannitorn, elektrijaama korstnad,
Kreenholm või hoopis kurg
- 12 Petriaana
- 15 Lõhe, harjus, kilu või hoopis tursk
- 18 Sõpruse sild — kakluse sild

NARVA ON KÕIGE-KÕIGE

Lastele meeldib oma kodu lugu, seda on hulga kergem mõista kui oma maa lugu. Kodulinna on ju kõik tuttav ja kõik kohad nähtud. Usun, et kui lapsed armastavad Narvat, kandub see tunne üle ka Eestile. Allpool on paar veidi täiskasvanulikumaks kirjutatud katkendit selle raamatu koostaja lasteraamatust „Narva kõige-kõige“. Lood sellest, mille poolest on Narva kogu maailmas täiesti eriline.

ROOTSI RIIGI TEINE PEALINN

Narva oli Rootsi kuningriigi koosseisus väga ammu, neli sajandit tagasi. Sel ajal oli Narva kuningriigi tähtis idapoolne sadamalinn. See oli tõeliselt rahvusvaheline linn. Narvas elas küll kuus korda vähem inimesi kui tänapäeval, aga siin räägiti nii saksa, rootsi, inglise, hollandi, pärsia, armeenia, vepsa kui ka eesti keeles.

Erilise õitsengu saavutas Narva linn kuninganna Kristiina valitsusajal, 1630. ja 1640. aastatel. Tema kõrgeim võimukandja oli riigisekretär Axel Oxenstierna, kelle isa oli sündinud Tallinnas. Just see mees tegi ettepaneku, et igal neljandal aastal oleks Rootsi riigi pealinn Narva. Tänapäeval kõnepruugis jäi see „intellektuaalselt huvitavaks mõtteks“ ning vaevalt Narva elanikud kantsleri teise pealinna idees midagi lähemat kuulsid. Narvast Rootsi pealinna ei saanud. Narva tähtsuse kirjeldamiseks on lihtne leida ka teisi fakte. Samal ajal kaaluti korduvalt Tartu Ülikooli ja Rootsi õuekohtu kolimist Narva. Narva tähtsust ida ja lääne kaubanduse vahepunktina on võimatu ülehinnata.

LAEVAD NARVA LIPU ALL

Narva linn asub erilisel kohal: suure jõe ääres, Läänemere lähedal, 14 kilomeetri kaugusel Soome lahest. Soodsa asendi tõttu on Narva olnud tähtis kauplemiskoht, kuhu tuldi nii läänest kui idast. Vanadel aegadel seilasid siiakanti Rootsi, Taani, Inglise, Šoti, Prantsusmaa, Hispaania ja Portugali laevad. Läänest toodud kaup viidi edasi Venemaale, põhiliselt Pihkvasse, Novgorodi ja Moskvasse. Narva kaubanduse kõrgajal, kolm ja pool sajandit tagasi, purjetas Narvast läbi ligi 400 laeva aastas.

Rootsi võimu all sai Narvast nii võimas linn, et tal oli ka oma laevastik, Narva lipu all purjetas maailma meredele kuni 50 laeva. Paljud neist olid Narvas ehitatud. Laevadel olid ilusad nimed, näiteks Anna Barbara, Susanna Maria või *Die liebe von Narva* (Armastus Narvast).

NARVA RAHA

17. sajandi keskpaigast sai Narvast tähtis Rootsi kuningriigi kaubalinn. Läänest toodi siia soola, heeringat, riiet, tubakat ja veini. Narvast viidi kaup edasi Venemaale. Venemaalt transporditi Narva kaudu aga puitu, vilja, lina, kanepit, nahka ja rasva Saksamaale, Hollandisse, Inglismaale ja mujale. Kui varasemal ajal vahetati kaupa kauba vastu, siis nüüd hakati kauplemisel rohkem raha kasutama. Esialgu olid selleks 1-, 2- ja 4-öörised hõbemündid, mida linnas vermiti.

Münte löödi Narvas, tollases Ingerimaa pealinnas lühikest aega, aastatel 1670–1672. Edasise müntimise takistuseks sai hõbedapuudus. Narva ööride esikülge ehtisid sarnaselt Tallinna müntidele riigi sümbolid: kunin-

ga kroon ja valitseja Karl IX monogramm. Teisel küljel oli aga raha vääring ja Narva linna vapp, millel oli kujutatud kaks kala, mõõk ja saabel.

KAS NARVA VESI TEEB KURDIKS?

Vanasti räägiti, et Narva jugade müha võib teha kurdiiks. Narva jõel, Eesti kõige veerikkamal jõel, asuvad joad olid omal ajal Euroopa võimsamad, astangult langes 2000 kuupmeetrit vett sekundis. Narva jugade ilu on kiitnud paljud linna külalised, nende hulgas keisrinna Katariina II, kes käis neid vaatamas mõlemal korral, kui Narvat külastas, lastes teistkordsel külastusel endale jugade juures ka lõunat serveerida.

Narva jõgi ja joad andsid võimaluse hakata 17. sajandil linna lähistel metsa langetama ja seda töötlemata. Puitu veeti välja, sellest tehti laudu ja ehitati laevu, puiduäri oli sel ajal tulus. Ka Kreenholmi manufaktuur rajati just jugade ümbrusesse, et kasutada ära nende odavat veejõudu. Rajatud ettevõtte tõttu on Narvat hakatud õigusega kutsuma Eesti tööstuse hälliks.

Tänapäeval lastakse vanasse jõesängi vett ainult kevadel suurvee ajal. Kahjuks ei ole jugasid lihtne vaatama pääseda, need asuvad praegu suletud Kreenholmi manufaktuuri alal.

HERMANNI TORN, ELEKTRIJAAMA KORSTNAD, KREENHOLM VÕI HOOPIS KURG

Narvakad ei ole ühte meelt, mis on linna sümboliks. Kui vaadata trükiseid ja logosid, siis on see linnuse Hermannitorn. Linna tunnuslausele „Hea energia linn“ mõeldes meenuvad hoopis elektrijaama korstnad. Kui vaadata narvakate südamesse, siis on see Kreenholm. Siis on veel raekoja kurg. Või siis hoopis Narva kolledž oma valge fassaadi ja viltuse katusega.

Küllap on kõige tuntum Narva märk ikkagi paekivist neljakandiline Hermannitorn. Selline nimi, Hermann või Pikk Hermann anti Saksa traditsioonis linnuse kõige võimsamale tornile. Legendi järgi anti nimi ajaloolise sõjasangari auks Teutoborgi lahingust, kuid usutavam põhjus on hoopis see, et vanas saksa keeles tähendas see sõna sõjameest — linnuse peatorn oli nagu pikk ja tugev linnust kaitsev sõjamees. Hermanninimelised vahitornid on veel näiteks ka Rakvere, Tallinna ja Riia linnuses.

Narva linnuse peatorni nimega on seostatud ka Liivi ordumeistril Hermann von Brüggeneid, kelle ametisse astumise aastal 1535 sai Hermannil torn kaheksanda korruse ja saavutas oma lõpliku kõrguse. Kuna varemalt oli Brüggenei ordu maamarssal, kelle hooleks oli ka kindluste korrashoiu eest hoolitsemine, siis ei pruugigi olla laest võetud, et nimi pandi hoopis tema järgi. Aga torni kõrgendamise põhjuseks on arvatud vajadust saada ülevaadet teisel pool jõge Jaanilinnas toimuvast. Äsja olid venelased Ivangorodi linnuse Narva-poolse külje kõrgemaks ehitanud.

Narva tänane hoonestus on küll palju kõrgem ajaloolisest, kuid Hermannil torn on senini oma 51 meetriga üks linna kõrgeimaid ehitisi. Rahvasuu kinnitab, et linnusetorni jõudmiseks tuleb tõusta 243 trepiastet. Raske on ette kujutada, aga Liivi sõja ajal, 16. sajandil vinnati suurtükid just sinna, linnusetorni. Veel hiljuti oli see ainus koht, kust kõrgusest Narvale ja Jaanilinnale pilk heita, nüüd konkureerivad parima linnavaate pärast Aleksandri kiriku ja Astri kaubanduskeskuse torn ning Tartu Ülikooli Narva kolledži raamatukogu rõdu. Viimaselt avanevat miljoni euro vaadet julgen kõigile soovitada.

Narva linnuse enda ehitamise lugu ulatub tagasi 13. sajandisse, taanlaste aega. Tänapäevase väliskuju sai linnus 16. sajandi keskpaigaks, kuid suur osa tänapäevast linnusest on uuesti üles ehitatud. Kes mäletab Eesti 5-kroonisel kujutatud Hermannil tornikiivrit, see teab, et enne viimast sõda oli see hoopis teistsugune. Tänapäevase kuju sai torni katus alles 1980. aastatel restaureerimistööde käigus. Nimelt sai linnus viimases sõjas rängalt kannatada, aga mitte niivõrd 1944. aasta 6. märtsi pommitamisel, vaid Punaarmee kahurtules sama aasta 25. juulil, ainult pool päeva enne sõja lõppu Narvas. Rahvasuu räägib, et torn purustati purjus peaga ja kihlveo käigus. Tornil olev naelarida annab aimu kui vähe algsest tornist alles jäi. Narva inimesed on ebausklikud nagu inimesed kogu Eestis ja armastavad

salapära. Hermannitornist räägitakse külalisele nõialugu. Nõida olla näha torniaknal istumas siis, kui tuul kõvasti puhub. Teatakse rääkida, et kummituste lugu olla kogunisti nii hull, et linnuse uus turvamees lahkunud pärast esimest öövahetust töölt.

Sümbolina on teisel kohal inimeste südames raekoda ja selle torn koos tuulelipuga, Narva Vana Toomasega. Kure-kujulise tuulelipu kohta räägitakse järgmist lugu. Vanal ajal tunginud kord novgorodlased Narva, linnavahid olid aga eelmisel õhtul joonud rohkem kui ühe õlle ja magasid sügavalt. Linna ümber pesitsevad kured nägid Narva ähvardavat õnnetust ja ajasid üles mitte ainult linnavahid vaid kõik linna elanikud. Novgorodlaste rünnak tõrjuti tagasi. Sarnane lugu on kaugel Rooma linnaga, mille omal ajal gallialaste käest päästsid haned, kes võõraste lähenemisel põrgulärmi tegid. Haned on tänini Rooma pühad linnud.

Kui Narva vajaks oma lindu, siis see oleks kurg. Mitu sajandit hiljem ehitati raekoda ja selle torni paigutati kurg kui valvsuse sümbol. Raekoja kurg seisab ümmargusel munal, mida inimesed peavad õunaks. Viimast loetakse elu ja igaviku sümboliks.

Ilmselt jääb linna sümboliks ajast aega siiski linnus, aga ühe levinuma viktoriiniküsimuse „Kes on raekoja torni tipus?“ vastuseks ei ole pelikan, nagu ühel mälumängul pakuti.

PETRIAANA

Peeter I on Narva kangelane number üks. Aegade jooksul on Narvas Peetrile olnud kolm mälestussammas, tõsi, tänaseks ei ole ühtegi Peetri mälestusmärki. Peetri nime kannab linna keskväljak, Peetri plats, mis on rajatud samanimelise värava kohale, mis on ammu hävinud. Kerese ringi tuntakse pigem Peetri platsi ringina ja Kerese linnaosa ajaloolise Peetri eeslinnana.

Peeter I isik on kahtlemata jät nud kohalikku ajaloomällu sügava jälje. Narva inimesed on veenunud, et Peeter “raius akna Euroopasse” just Narva all: “Zdes pobil vseh, okno v Evropu zdes võbil.” (Siin lõi kõiki, akna Euroopasse siin lõi). Põhjasõja alul, aastal 1700 Narva vallutanud Peetrile oli Narva justkui oma linn, mida ta külastas paarikümnel korral.

1700. ja 1704. aasta kõrval külastas ta Narvat ilmselt ka aastal 1706. 1708. aastal osales ta kohaliku Jaani kiriku ümberpühitsemisel Issanda Muutmise peakirikuks, õigeusu kirikuks. Õigeusklikud hoidsid Peetri mälestuse revolutsioonini au sees. Narva vallutamise aastapäeval, 9. augustil toimus ristikäik ümber vanalinna ning Peetri auks peeti jumalateenistus.

Järgmised Peetri Narva-visitidid olid rohkem läbisõidud läände, Tartusse,

Riiga, Tallinnasse. Ta peatus siin teel neisse linnadesse või tagasi, saabudes siia vett või maanteed pidi. Nii oli ta Narvas 1712, 1713, 1714, 1716, 1717. Peeter vaatas Narvas üle kindlustusi ja vägesid, pidas diplomaatilisi kohtumisi, Narva oli ju lääne poolt lihtsam jõuda kui Peterburi. Ta ööbis kohalike võimukandjate juures ja tundis hästi kohalikke olusid, mida soodustas tema saksa keele oskus. Linn ise käis pärast Peterburi rajamist vaikselt alla. Ja sellele andis Peeter kahjuks ise märkimisväärselt hoogu juurde. Kartes vastuhakku, küüditas Peeter I 1708. aastal Venemaale nii Tartu kui Narva linnakodanikud, need tohtisid tagasi pöörduda alles aastaid hiljem. Kaasaegse ajalookirjutuse järgi jäi linna 3000 kodanikust alles 300.

1721. aastal iseloomustab Peetri kaaskondne linna nii: „Narva böla v takoi bednosti, tshto ja ne mog dostat na dorogu tshevo-nibud sjestново i prinuzden böl pripasai, tshto skazat nelzja“. Narvast läkitatud toona kõik Peterburi.

Samas liigub Peetri kohta linnas palju ilusaid legende, kõige tuntum neist on linna vallutamise järgsest ajast, aastast 1704. Selle järgi olevat Rootsi võimu esindanud linna komandant Henning Rudolf Horn saanud tsaari käest kõrvakiilu. Vene ajaloolase Nikolai Karamzini sõnul (1821) olevat tsaari füüsilise noomituse põhjuseks olnud see, et Horn polnud õigeaegselt alistanud, põhjustades nii linnaelanikele asjatuid kannatusi: “Sina nägid ette kõiki tormijooksu koledusi, nägid, teadsid, et ei suuda vastu panna, ja tõid süütuile kodanikele kasutult vaenlase raevu kaela!” Nii olla ütelnud tsaar ise.

Legend tsaari hoolest jõudis ka maalikunsti. Üks tuntumaid Narvat kujutavaid maale on Vene sõjamaalide akadeemikuks nimetatud Nikolai Sauerweidi „Tsaar Peeter I peatab pärast Narva vallutamist maradööritsevaid sõdureid“. Maali eest sai ta 1859. aastal Peterburi Kunstide Akadeemia väikese kuldmedali. Sellel on kujutatud uhke tsaar Peeter I, kes Raekoja platsil as-

tub paljastatud mõõgaga välja linnakodanike kaitseks. Sümboliks lihtsatest inimestest hoolivast tsaarist kujunes ka läti talutüdruk Marta Skawronska, tulevane keisrinna Katarina I, kellele Peeter ehitas Tallinnasse Kadriorusse lossi ja kellele jäi päranduseks tsaari maja Narvas, Peetri maja. See, jõe kõrgel kaldal, Wrangeli bastioni varjus, tänase Koidula tänava ääres asunud maja hävis viimases sõjas ning selle üles ehitamisest räägitakse tänini.

LÕHE, HARJUS, KILU VÕI HOOPIS TURSK

Narva inimesed ei suuda kuidagi omavahel kokku leppida, milline kala on nende vapil. Selles on aga narvakad ühte meelt, et kalad on seotud Narva linna tuiksoone, Naroova jõe ja selle kalarohkusega ning kalastamise elulise tähtsusega linna elus.

Narva vapiks on sinise põhjaga kilp, mille ülaosas paikneb paljastatud sirge mõõk, kummalgi pool üks kahurikuul. Keskosas on kujutatud kahte kala, kes ujuvad teine teisele poole. Vapi alaosas on kõver mõõk ehk saabel ning

sellest allpool veel üks kahurikuul. Kolm kuuli viitavad Narvast ülekäinud sõdadele. Alates 16. sajandi keskpaigast ei ole ükski Eestit puudutanud sõda Narvast mööda läinud. Otse vastupidi, Narva abil saab ära rääkida Eesti viimase nelja ja poole sajandi sõdade loo.

Tänane vapikuju viib tagasi Rootsi aega, 16. sajandi lõppu, kui Venemaa Rootsile alla jäi. Küllap seepärast ongi vapil alumiseks mõõgaks saabel, mis Venemaale jõudis türklaste ja tatarlaste kaudu. Sirge ja kõver mõök üheskoos viitavad Lääne ja Ida kokkupuutumise kohale ja nende vahelisele piirile. Mõlemad relvad ehivad näiteks ka Karjala ja Soome vappe.

Kala on Narva vapil hoopis varasemast ajast. Vanimat linnapitsatit, mida kasutati kirjade ja kaupade pitseerimiseks, vapi eelkäijat, teame aastast 1345. Sellel ujus vasakult paremale selgete tunnustega üksik tuur, väidetavalt Atlandi tuur. Tänaseks väljasuremisohus musta kalamarja kala elab rannikumeres ja paljuneb jõgedes. Hea viktoriiniküsimus on, millise linna vapil on veel tuur? See on Pillau, tänane Baltiisk, suletud sadamalinn Kaliningradi oblastis.

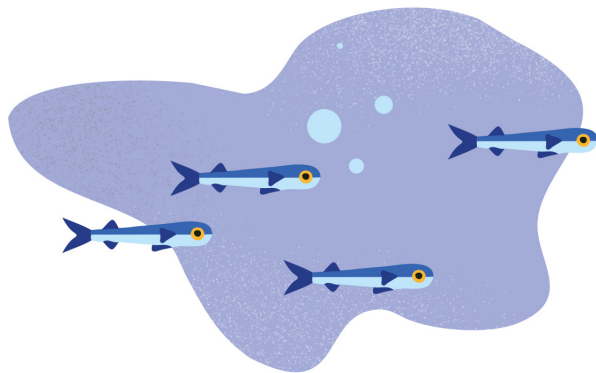
Kindlasti on narvakatel õigus, et kala vapil sümboliseerib kalapüügi olulisust siinse kandi elanike seas. Narva jõgi on andnud toidust aastatuhandeid, kuni veehoidla rajamiseni möödunud sajandi keskel. Lõhe kohta räägitakse, et kui peremees palganud vanasti töölise, pidanud ta lubama, et ei anna kala söögiks rohkem kui kolm korda nädalas. Jõukamad võisid lubada endale sea- ja loomaliha, vaesem pidi leppima lõhe ja silmuga. Punane lõhemari polnud mingi delikatess, võimalik, et 700 aastat tagasi polnud seda ka must tuuramari.

Raskete sõjajärgsete aastate kohta öeldakse, et lõhet, turska ja silmu oli Narvas nagu prahti, see oli lihtsa Narva inimese tüüpiline toit. Raha

toona üleliia ei makstud, töölistele anti palgaks ämbritega silmu. Hilisemast nõukogude ajast meenutatakse, et kui vesi veehoidlast alla lasti, kadusid tsehhidest mehed, kes läinud jõeorgu palja käega lõhet ja silmu püüdma. Kahetsetakse nüüdseid kehvi aegu, kui Kreenholm on kinni ja sellist lõbu lubada ei saa. Siiski on jõe ääres kalastamine üks populaarsemaid Narva meeste hobisid.

Ehk polegi kala Narva tänasel vapil ära tuntav seepärast, et kalamees püüab igasugust kala. Kunagi püüdis tuura, nüüd silmu ja lõhet ja ka teisi. Narva inimesed ongi valdavalt seda meelt, et linna vapil on kujutatud lõhet, kes seniajani Narva jões kudemas käib. Teisel kohal populaarsuselt on harjus. Veel nimetatakse kilu, tuura ja turska. Silmu — Narva kaubamärki — ei nimetata, sest silm ei näe välja, nagu kala. Ja tegelikult polegi ta kala.

Tuntud linnalegend annab aga vapikaladele hoopis isemoodi seletuse. Nimelt öelnud narvakate lemmikkangelane Peeter I pärast linna vallutamist Põhjasõjas Narva privileege ja rootsiaegset linnavappi kinnitades: „Vaikige nagu kalad!“, see tähendab olge alandlikud ja hoidke suu kinni. Kui olete raekoja platsil, siis otsige seal Narva linna vapp kindlasti üles!

SÕPRUSE SILD — KAKLUSE SILD

Kes mäletab enam Džunglit? See oli tansplošadka Ivangorodis, otse silla kõrval, linnuse jalamil. Sõpruse sild, kahe linna tuiksoon, sai valmis 1960. aastal. See rajati sõja ajal purustatud silla asemele. Džunglist aga sai Narva elu süda ja sillast kakluste näitelava.

1956. aastal sündinud naine võrdleb oma noorust tänapäevaga: “Narvas oli kena kultuurikeskus, kinoteater Täheke, asus ilusas kohas, kurb, et sellest kaunist kohast tehti tollitsoon. Ma saan aru, piir on piir, aga koht ei valitud kõige parem, linna keskusest sai niimoodi mingi äärelinn. Kohtusime Peetri platsil, siinsamas on park ja kino ja seal on jõgi, Sõpruse sild, aga teisel pool silda tantsuplats, mida kutsuti Džungliks. Teisel pool oli linnuse jalamil palju puid. Mõlema linna kõik noored olid seal, see oli nii lahe, romantiline ja poeetiline.”

Sõpruse sild asub romantilises kohas. Võib vaid ette kujutada, kui ilus oli aastakümneid tagasi Pimeaias jalutada ning mööda Narva esimese linnapea Adolf Hahni 1875. aastal rajatud treppi Sõpruse sillale laskuda. Siis oli kaks võimalust: suvel Džungli vabaõhuplatsile ja halvema ilmaga Punasesse Tähte, kinno, mille kohal asub täna uhke piiripunkt. Üle kõige oli siiski tants. Noore tüdrukuna 1950. aastate alul Narva tulnu meenutab: „10 minutit enne keskööd lõppes Kreenholmis vahetus ja siis keskööks tantsima!”

Muidugi polnud Džungel ainus tantsuplats linnas. Jaanilinnas oli veel üks tantsukoht Parusinka kandis. Narvas Kreenholmi linnaosas, revolutsionäär Vassili Gerassimovi nimelise kultuuripalee juures asus aga plats *Geraska*. See olnud eriti uhke koht, kus mänginud ka puhkpilliorkester. Lähipiirkonna inimesed kinnitavad, et öösel polnud lärmi tõttu võimalik uinuda. Veelgi vane-
mad inimesed meenutavad nostalgiaga kõlakoda Victoria bastionil Pimeaias, juba 1930. aastatel tuntud kontserdi ja tantsuplatsi, kuhu 1965. aastal püstitati mälestusmärk Viljandi kommunistlikule kütipolgule.

Tantsimise kõrval oli Narva teiseks levinud ajaveetmise vormiks kaklemine. Sõjajärgsel ajal kaklesid uued linna tulijad ja need, kes Narvas mõnda aega elanud. Kümmet aastat loeti juba märkimisväärseks Narva staažiks. Pärast sõda kakeldi seepärast, et röövida riideid, hiljem kakeldi oma territooriumi ja tüdrukute pärast. Nii arvavad naised. Mehed ütlevad, et sellised löömingud olid lihtsalt elu osa. Kõik kinnitavad nagu ühest suust: rahvus ei mänginud kaklustes mingit rolli. Venelane lõi venelasega nagu vene külas kombeks, just sealt olid pärit uue Narva elanikud.

Kõige ägedamad kaklused peeti Sõpruse sillal, kangelasteks Ivangorodi ja Narva rusikakangelased. 1980. aastatel kartnud miilitsadki kaklusele läheneda. Räägitakse lugu, kus miilitsa ilmumise peale omavaheline kaklus katkestati, miilitsate mootorratas üle silla käsipuu vette visati ja siis kaklust jätkati. Rahu polnud ka Narva linnaosade vahel, üks võimsamaid kampasid olnud *Retški*, jõe-äärsed, kuhu kuulus ka vanalinna rahvas ning nende sõbrad, vastasteks olid aga Kreenholmi omad. Nende viimane suur kaklus olnud 1987. aasta novembris kui Kangelaste prospektile kogunenuid oli nagu 1. mai miitingul. Aga siis saabunud kohale tuletõrje ja valanud kogu kamba külma veega üle. Sosistatakse, et löid ka naised. *Tabletka* (Narva õlleputka) naiste kaklustest

räägitakse legende 2000. aastate keskpaigast, Kreenholmi sulgemise ajast.

Kõige olulisem on seejuures, et jaguma pidi nii jalutajaid, tantsijaid, kaklejaid kui ka kinoskäijaid. Jagus ka, Narva elanike arv kasvas nõukogude ajal peadpööritava kiirusega, 1945. aasta 6600 inimeselt ligi 66 000 inimeseni 1973. aastal ja 82 000 inimeseni 1990. aastal. Suur osa neist olid noored, kellel veri vemmeldas ja nii jagus aega nii tööks kui kõigeks muuks. Ega asjata ei öelda, et oma nõukogude hiilgajal oli Narva justkui üks suur ööklubi.

